

KÖNYVSZEMLE

Bartha Dénes – Csóka György – Mátyás Csaba szerkesztők
Az erdészeti tudományok története Magyarországon

Náhlík András szerkesztő

A vadbiológiai-vadgazdálkodási tudományok története Magyarországon

Németh Róbert szerkesztő

A faanyagtudományok története Magyarországon

Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottsága elhatározta, hogy az Akadémia 200 éves jubileumára összefoglalja az általa gondozott három szakterület, az erdészeti tudományok, a vadbiológia-vadgazdálkodás tudományok és a faanyagtudományok magyarországi történetét. Mindhárom terület valóban több évszázados kutatási háttérrel rendelkezik még akkor is, ha tudjuk, hogy a korábbi időszakokban elsősorban nem kísérletekre, hanem alapos megfigyelésekre épültek a tudományos megállapítások. Ugyancsak mindhárom területen a kezdetektől megjelent az alap- és alkalmazott tudományok egysége, valamint a *theoria cum praxi* elve. Ez utóbbi visszatükröződik a 2022–2024 között megjelent három kötet népes szerzőgárdájában (91 szerző), akik között találhatunk egyetemi oktatókat és kutatóintézeti kutatókat, valamint gyakorlati szakembereket is. Az említett három kötet 849 oldalon mutatja be meghatározó arányban a kutatástörténeti múltat – ami a téma természetéből adódik –, de elemzést ad a jelen állapotáról, és felvázolja a jövő kutatási célterületeit is.

A szerzőknek viszonylag kedvező háttérrel biztosított az a tény, hogy a Selmecbányán 1808-ban alapított Erdészeti Tanintézet, majd az 1897-ben ugyanott létesített önálló Erdészeti Kísérleti Állomás, majd mindezek napjainkig is működő jogutódai e három tudományterület tevékenységének súlypontját képezték. Természetesen mindhárom terület önmagában is multidiszciplináris jellegű, ugyanakkor közöttük is folyamatos szinergia figyelhető meg. A multidiszciplinaritásból következően a tudományos eredmények között folyamatosan megjelent a társtudományok (például botanika, zoológia, műszaki tudományok, közgazdaságtan) és más tudományos műhelyek teljesítménye is, ami elősegítette a mindenkor megállapítások bizonyosságát. Ezzel az együttműködéssel azután kialakultak a specifikus szakterületek is (amit az oktatásban erdészeti, vadászati, faipari jelzőkkel szokás megnevezni, például erdészeti növénytan, vadászati állattan, faipari géptan stb.). A kutatás és a gyakorlat említett egysége egymást támogatóan végigkíséri a tárgyalt két évszázadnak a szakspecifikus tudománytörténetét.

Az első kötet (2022, 399 o.) az erdészeti tudományok történetét tárgyalja. Bemutatja az erdészeti kutatások intézményi hátterének alakulását, amely alapvetően meghatározta a kutatás lehetőségeit, szellemi-anyagi hátterét. A főfejezetek a szakterület legfontosabb részterületeinek kutatástörténetével foglalkoznak, úgymint: erdészeti ökológia, erdészeti növénytan, erdészeti nemesítés és genetika, erdőművelés, ültetvényes fatermesztés, erdővédelem, erdőrendezés, erdészeti gépesítés, erdőhasználat, erdőfeltárás, erdészeti hidrológia, erdészeti politika és erdőértékelés. A felsorolásból is látszik az a széles tudományos spektrum, amelyet a kötet magába foglal. Rendkívül fontos megjegyezni – s ez a kötet olvasása során is világossá válik –, hogy a magyar erdészeti kutatás mindig a világ élvonalába tartozott, s mindig a legfontosabb kérdésekkel foglalkozott – olykor a korszellemet megelőző módon. Gondoljunk csak a fenntarthatóság elvének erdészeti indíttatására, bezárva a klímaváltozással és -adaptációval kapcsolatos kérdésekig. Ugyanakkor sohasem hagyta figyelmen kívül a kutatás sem a hazai erdőállományok többes funkcióját, sem a faanyag biztosítása mellett a közjóléti feladatok fenntartható ellátását vagy az erdők ökoszisztéma-szolgáltatásait. E szemlélet minden részterület tárgyalásakor diffúz módon megjelenik az alfejezetekben.

A második kötet (2023, 199 o.) a vadbiológiai-vadgazdálkodási tudományok történetét tárgyalja. E kötetnél érhető leginkább utol a tárgyalás időbeli szakaszolása, azaz szól a múltról, ismerteti a jelen kutatási státusát, és kitér a jövőre is minden alfejezetben. A múlt ismertetése is három – a magyar történelem által meghatározott – egységben történik: a kezdetektől Trianonig, Trianontól a második világháborúig, majd a második világháborútól 1990-ig (a rendszerváltoztatásig). A vadbiológiai-vadgazdálkodási kutatásokban – az erdészeti kötetben is érintett – selmecbányai és soproni iskola (oktatás és kutatás) szerepén kívül meg kell említeni az 1960-as években létrejött gödöllői kutatóhelyet, amelyhez kisebb szakterületek vonatkozásában a későbbiekben más felsőoktatási intézmények tanszékei is kapcsolódtak. A főfejezetek ez esetben is a tudományterület legfontosabb részterületeinek kutatástörténetével foglalkoznak, úgymint: vadászattörténet, vadászati állattan, vadbiológia, genetikaidiverzitásvizsgálatok, vadegészségügy, nagyvadgazdálkodás, zárttéri nagyvadtartás, szabadterületi apróvadgazdálkodás, apróvadtenyésztés és a vadgazdálkodás ökonómiája. Az erdészeti alapról induló vadbiológiai-vadgazdálkodási kutatások homlokterében is a fenntarthatóság és a tervszerűség állt, ami elvezetett a napjaink gyakorlatában is megvalósuló tervszerű táji vadgazdálkodáshoz és a fenntartható, bölcs hasznosítás szemléletéhez.

A harmadik kötet (2024, 251 o.) a faanyagtudományok történetét tárgyalja. E tudományterület a műszaki tudományok határterületén, illetve azon belül pozicionálható. A faanyagtudomány az erdészettudományból vált ki mint az erdő egyik terméke, a fa műszaki felhasználhatóságának vizsgálatával foglalkozó szakterület. Természetesen a későbbiekben a fa többcélú felhasználása szélesítette a kutatási spektrumot is. A Faipari Mérnöki Kar, illetve a Faipari Kutatóintézet, majd Papíripari Kutatóintézet megalapítása mindezeknek szervezeti hátteret is biztosított (napjainkban mindkét

kutatási egység a Soproni Egyetem keretei között működik). A főfejezetek itt is jól mutatják az alapkutatási és alkalmazott kutatási tématerületeket, úgymint: faanatómia, faanyagvizsgálatok, roncsolásmentes faanyagvizsgálatok, faanyagok szárítása és modifikálása, faalapú kompozitok, a faanyag színe és színváltozatai, a fa mechanikai megmunkálása, a fa mint építőanyag, a faanyag ökomérlege, faenergetika, faanyagok ragasztása és felületkezelése, fakémia, faanyagvédelem. A fafelhasználás mindig emberi szükségleteket elégít ki, kezdve annak elégetésétől, befejezve annak célszerű – s ezáltal tartós szénmegkötést biztosító – beépítéséig. A faanyag kutatása, ismerete az egyik legfontosabb, fenntartható módon előállítható, természetes erőforrásunkkal történő sáfárkodást alapozza meg.

Ajánljuk ezeket a köteteket a három tudományterület szakemberein kívül a társ-tudományok képviselőinek a jövőbeni együtt munkálkodás reményében, de az erdőt, annak állat- és növényvilágát szerető, a fát mint emberi környezetünk legszebb termékét kedvelő széles közönségnek is.

*

Bartha Dénes – Csóka György – Mátyás Csaba, szerk. (2022). *Az erdészeti tudományok története Magyarországon*. Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottságának tanulmánykötete I. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 399 o.

Náhlik András, szerk. (2023). *A vadbiológiai-vadgazdálkodási tudományok története Magyarországon*. Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottságának tanulmánykötete II. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 199 o.

Németh Róbert, szerk. (2024). *A faanyagtudományok története Magyarországon*. Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottságának tanulmánykötete III. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 251 o.

Faragó Sándor

az MTA levelező tagja, rector emeritus
Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet, Sopron